

בגין לשילטון? איזה שילטון?

כשהוקמה המדינה ראו מנהיגיה כדבר מובן מאליהם להעתיק את השיטה הדמוקרטית של המישטר הבריטי. פרלמנטרי הבריטי. שיטה זו, שעוצבה במאה ה-16, פתרה בבריטים את בעיית חלוקת טובות ההנהגה של השילטון, בין המלך לבין בעלי הכוח האחרים במדינה. האנציקלופדיה האמריקאית מגדירה את תכונתו של מישטר זה כ: "עירבוב סמכויות הביצוע והחקיקה בגוף אחד — הפרלמנט". זוהי הגדרה שבזמנים שלנו תזעזע כל סטודנט למדעי הניהול. ואכן, מה היו אומרים חסידי דינו האדוקים של אותה שיטת מינהל, לוא הצענו להם גם שיטות תחבורה ומערכות קשר מהמאה ה-16 או טיפול רפואי מאותה תקופה?

חוקי הטבע כבר אמרו בעניין זה את שלהם: כשם שבעידן הפרהיסטורי נאלצו הדינוזאורים כבדי התנועה ע"י צורות חיים שהסתגלו למציאות טוב יותר, כך בתקופתנו נאלצים המישטרים הפרלמנטריים מהאסכולה הבריטית — ע"י צורות שילטון אחרות, לאו דווקא טובות יותר וצודקות יותר, אלא חזקות ולוא אף לרגע מסויים של התמודדות.

רוב חוגגי מהפכת אוקטובר הרוסית אינם יודעים היום, שבהפיכה זו לא ניצחו הקומוניסטים את הצאר העריץ, אלא הפילו את הממשלה הדמוקרטית של קרנסקי, אשר היא שהדיחה את הצאר, ללא שפיכות דמים. רוב שונאי הפאשיזם אינם יודעים שמוסוליני והיטלר עלו לשילטון מבלי שזקקו למאבק־איתנים במישל הדמוקראטי בארצם. מימשל זה התפרר מעצמו ומסר את השילטון לרודנים, על מגש של כסף.

רודניות קומוניסטיות, פאשיסטיות וקומונאציות, כבר החליפו את רוב המישטרים הפרלמנטריים מהדגם הבריטי שהוקמו במאה הנוכחית. האין מה ללמוד מזה? ואכן, ישנם כאלה שתפסו בזמן את חולשת הפרלמנטריזם הבריטי ועיצבו דגם חדש של דמוקרטיה — הדגם האמריקאי, הדומה מאוד לדגם קלאסי של ניהול תעשייתי. אחרי שלמדנו מהאמריקאים כל כך הרבה דברים, לטובה ולרעה, מדוע אסור ללמוד מהם את שיטת המימשל הדמוקראטי, שהוכיח את כושר חייתו מעל לכל ספק?

בעיקבות הניסיון, שבעיקרו הוכיח את עצמו, בי בחירה ישירה של ראשי ערים בארץ, אנו זקוקים לחוק בחירות חדש, שעיקרו כדלקמן: —

- א. ראש הממשלה וסגנו ייבחרו ישירות ע"י האזרחים.
- ב. אחרי היבחרו ימנה ראש הממשלה קבינט של אנשי מקצוע, שיהיו כפופים לו ישירות ולא ישאו בשום תפקיד אחר — בכנסת, במפלגה או במשק. חבר כנסת שימונה לקבינט יתפטר מייד מהכנסת. הוא יוכל לחזור לכנסת רק לאחר שיתפטר מהקבינט.
- ג. חברי כנסת ייבחרו במקביל עם ראש הממשלה, לפי רשימות של מפלגות פוליטיות. לאחר היבחרם, תיערכנה בכנסת בחירות פנימיות לראשי ועדות, שיהיו מקבילים במעמדם לזה של שרי הקבינט והם שיעקרו, כל אחד, על השר המקביל לו בממשלה. כל ועדה תקבל את סמכויות המבקר המדינה לגבי המישרד שעליו היא ממונה והיא שתזמין בדיקות מיקצועיות, בנושאים שייראו לה באותו מישרד, באמצעות המנגנון המיקצועי של מבקר המדינה.

תחת הכותרת "בגין לשילטון" מציע אורי אבנרי, במאמר ראשי (העולם הזה 2150), פתרון פלאים לצרות המדינה: "ממשלת בגין אחרת". וכיצד אחרת? ע"י החלפת כמה שרים בכמה חברי כנסת, שעדיין לא היו שרים. כמו במשחק של טריפת קלפים, כשבמקום הקלפים משמשים חברי כנסת, אפשר לפתור בעיה כה סבוכה כמו ניהול תקין של מדינה הנמצאת במצב כמו שלנו.

כשנקראתי, בגיל 17, לשרת את המדינה-בדרך נתיבי ההעפלה ובקו האש, ראיתי את שיא ההישגים שלי בביצוע מיקצועי של פעולות לחימה. לא ייחסתי חשיבות לזיוכחים בין מפלגות פוליטיות על צורת המישטר בארץ. כששאלתי את הממנים עלי על פשרן של כמה תופעות תמוהות באירגון המדינה שברך — אמרו לי שבסוכנות היהודית יושבים אנשים, שמקבלים 150 לירות (מנדטוריות) לחודש והם בטח יודעים מה שהם עושים.

בשנים הראשונות להקמת המדינה, מצאתי את עצמי בין תרסר המהנדסים שהוכשרו במדעי הניהול וניסו ליישם את סכניקות הניהול המדעי בתעשייה שלנו. גם כאן ראיתי את שיא ההישגים — בביצוע מיקצועי של תכנון ואירגון מיעפלי תעשייה, שרותים ומסודות שביקשו את עזרת. המיעפלים יהיו בסדר, הניהול יהיה בסדר, אז גם המדינה תהיה בסדר. כך האמנתי, כשראיתי איך העבודה שלי ושל חברי למיקצוע נותנת פרי משנה לשנה. עד שנכחתי שכל זה נערם על שטיח אותו מושכים לרגליו פוליטיקאים המנהלים את המדינה.

מאחר שלא היתה לי, "הכשרה" פוליטית, החלטתי לבדוק את טיבו של השטיח הפוליטי, בכלים שעמדו לרשותי: הכלים המקצועיים של מדעי הניהול. אם כלים אלה טובים לאירגון מיעפלים בינלאומיים הגדולים מכל המשק הישראלי — מדוע לא יהיו טובים לבדיקת המערכת ששמה מדינת ישראל? מתברר, שיישום מדעי הניהול לבדיקת האירגון של מדינה, הוא פשוט יותר ממה ששנרש לאירגון מערכות תעשייה, תחבורה או לחימה — הסיבה לכך פשוטה: רמת הניהול של המדינה נמצאת בדרגה פרימיטיבית להדהים — ביחס לדרגת המיעפלים העיסקיים הפועלים בה.

באוגוסט 1973 היו לי מסקנות ברורות מניחות תהליכי ניהול המדינה והן החרידו גם אותי: המערכת ששמה מדינת ישראל חולכת לקראת אסון ביטחוני. גם המודל לכך היה מוכן מראש: טירוף־הדעת של דרום־ווייטנאם.

כשהתזכר שלי הודפס, נשארנו לנו פחות מחודשיים לפני המועד הצמיו של המכה הראשונה. מאחר שנוכחתי שצינורות הפיקוד הצבאי סתומים, פניתי לאנשים שחכתי בהנהגה הפוליטית, שיפעלו לקידום פני ה"רעה, ואז התברר ששם בכלל אין צינורות. והנה לפנינו ביטוי כמותי פשוט לתיפקוד גרוע של מערכת פוליטית: אלפי הרואים, עשרות אלפי אומללים ומדינה שאיבדה את הדרך.

איך הגענו למערכת פוליטית כזו?

- ג. השרים לא ישתפו בישיבות הכנסת, אבל כל ועדה תוכל להזמין את השר המבוקר על ידה — להעיד בפניה או — לפי הצורך — בפני מליאת הכנסת (למשל — בדיון על חוק חדש).
 - ד. לתקופת המעבר, עד לבחירות הכלליות הקרוי בות, תבחר הכנסת בעצמה, בהצבעה חשאית, ראש ממשלת מעבר, שיתחיל לפעול במתכונת הני"ל.
 - בשיטה זו יובטחו לנו ארבעה תנאים הדרושים לניהול יעיל ושמידה על עקרונות הדמוקרטיה: (1) ראש הממשלה והקבינט שלו יוכלו לפעול ביעילות של הנהלה מודרנית במיעל הנושא את עצמו, עם הפרדה ברורה בין רשויות החקיקה והביצוע. (2) חברי הכנסת — במיוחד ראשי הוועדות — לא יהיו נחותים ביחס לשרים ויוכלו להפעיל באופן יעיל ומיהר את סמכותם הדמוקרטית לפקח על הרשות המבצעת.
 - (3) ראש הממשלה יוכל להחליף חברי קבינט, לפי צרכי העבודה, ללא פרוצדורות סבוכות של מישחקי קואליציה ואופוזיציה.
 - (4) כל הנוגעים בדבר יהיו פנויים יותר לטפל בעניינים האמיתיים שהופקדו בידיהם.
- אם מר בגין ייבחר מחדש במתכונת הני"ל, תהיה לו האפשרות להוכיח את מלוא כושר הנהגתו, כשהוא משוחרר ממישחקי קואליציה בממשלה, ומאידך — זוכה בצוות עוזרים שטיבם תלוי רק בו.
- אם זה לא יעזור לשפר את טיב ניהול המדינה — אינני יודע מה כן.

אינג' יוסף דוריאל, ת"א

נגד פולחן האישי

דה לשגירת ישראל במוסקווה, תקופה שאותה מעלים כולם על נס כיום. איש אינו שואל עצמו, מדוע אחרי החפנה הגדולה, שערכו יהודי ברית־המועצות, כשהו־פיעה גולדה במוסקווה בפומבי, חזרה לפתע לארץ? הרי יחסי ישראל—ברית־המועצות לא נותקו לאחר־מכן. והתשובה פשוטה: גולדה, בעוררה הפגנה המור־נית של יהודים, העמידה בסכנה את יחסי ישראל—ברית־המועצות. סטאלין, שחשש מנסיון התקוממות של יהודים, על אף שרצה אותו זמן ביחסים עם מדינת ישראל, ראה בעין רעה את הפגנת יהודי ברית־המועצות וחשש שמא תביא הפגנה זו לתסיסה נגד מישטרו.

זאת בתקופה, שמדינת ישראל היתה זקוקה לכל תמיכה של כל מדינה, קל וחומר לניטרול איבה מצד מעצמה כברית־המועצות, דבר שאותו מתחילים להבין עתה. בן־גוריון שהבין דבר זה על כל עומקו, מיהר להחזיר את גולדה ארצה.

כבן למישפחה שידעה שכול, אני קורא לכל הורה שכול לפנות את פיו, אם בכלי התיקשורת ואם בכל אמצעי אחר. אלפיים ויותר, הוא מיספר הקברים ה־רובץ על חשבונה של גולדה. האם כבר נשכח דבר זה מזכרונם של תושבי ארץ־ישראל?

שאל פרדלר, קרייח־שמואל

ריס וגולדה פוצצה את היוזמה הזאת, שהיתה מסוגלת אולי למנוע את מילחמת יום־הכיפורים. היא פוצצה אותה בנאוה ובהתפארות אווילית.

למשל, את הכוזותיה שגם במיסגרת של שלום לא יוחרר חצי האי סיני, אולם נשב עם המצרים ללא תנאים מוקדמים.

ועיקר העיקרים, את מחדל מילחמת יום־הכיפורים ואת יותר מאלפיים הקברים ב־1973, כאשר בשכך ה־קרבות מינתה ועדת־בובות, אשר את נושאי חקירתה הגבילה עד־כדי גיחוך, ולבסוף התחבאה מאחריה, כ־היא גוררת איתה את בן זוגה שותפה למחדל — משה דיין. הוא אשר טען בשעתו, שהיה לה אוצר מילים בן מאה מילים, שעליהן חזרה שוב ושוב, אינו מתבייש כעת להעמיד אותה במקום אחד עם בן־גוריון ווייצמן.

ניאל דיין טען, כאשר קמה ממשלת בגין וכאשר מונה דיין לתפקיד שר החוץ, כי ועדת אגרנט חקרה אך את עניין המחדל הבטחוני, אולם אין פירוש הדבר שאין לממשלה דאג, אחריות מיניסטריאלית. כעת אינו בוש להשוותה לדבורה הנביאה...

ונחזור לתקופת קום המדינה, עם התמונתה של גול-

בימים אלה, כאשר נושא האבל על מותה של גולדה מאיר אופי צבוע, מצועצע ומנופח כל־כך, בימים בהם גואה האבל ומקבל צורה, מלל והשתפכויות של טימ־טום, ואין אף הורה שכול אחד מאלה שהפגינו, כאשר קיבלה גולדה את פרס ישראל, אשר יצפה פיו כעת ויאמר — "הרף!" רציתי אני לקרוא אצל במת פורום העולם הזה לכל אלה, אשר איבדו את זכרונם וכנראה אף את צלילות דעתם — לשוב ולהזכר בתקופת סוף שנות השישים ותחילת שנות השבעים, שבהן כיהנה גולדה כראש־ממשלה.

למשל, בגבור הפער העדתי ובהגיעו לממדים מבחי־לים, כל מה שמצאה גולדה מאיר לאמר לקבוצת נצי־גים של הפנתרים השחורים, שבאו אליה להתרוע על כך, הסתכם באומרה שהם לא נחמדים!

למשל, כאשר פרצה השערוריה עם רבי־סרן של שירת במיטב כוחו את המדינה ואשר כתגמול על כך, מירר בית־הדין הרבני את חייו ואת חיי אשתו, התגלתה גולדה במלוא גדולתה, כאשר סיכמה את הפרשה ב־מישפט: "מה אני צריכה לקבל דפיקות לב, כאשר כל פעם גברת שלי צריכה ללדת ילד?" והסוף ידוע — המישפחה עזבה את הארץ.

למשל, כאשר אל־טאדאט אותה לכיוון פגישה בפא־